

**סטודנטים לומדים פעילים באמצעות למידה מתוקשבת:
יחידת לימוד העוסקת בהתפתחות שיקול דעת מוסרי
במסגרת הקורס "התפתחות והתבגרות"**

התפתחות והתבגרות, דר' נורית קפלן תורן, אוניברסיטת חיפה,
ntoren@construct.haifa.ac.il

שאלות מרכזיות המעסיקות חוקרים בפסיכולוגיה התפתחותית

- תורשה או סביבה?

- הבדלים בין המינים (בנים ובנות)?

הייתכן שנשים פותרות דילמות
מוסריות באופן שונה מגברים?

אני מבקשת להזמין את הסטודנטים למסע במספר מישורים

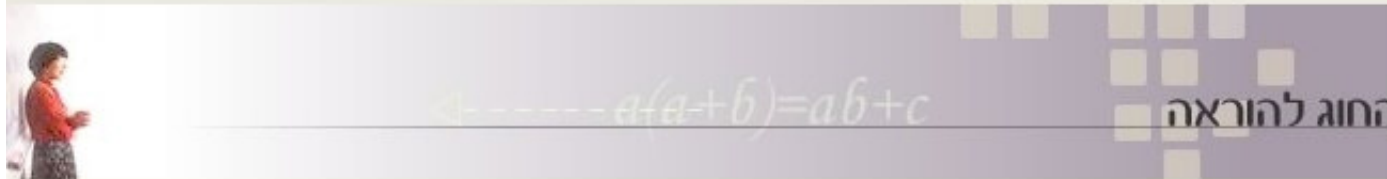
- מסע במישור האישי

- מסע במישור הקבוצתי

- מסע קצר בזמן - לנבכי עבודת החוקר במאה שעברה

יחידת הלימוד "התפתחות שיקול דעת מוסרי"

שיקול דעת מוסרי

התפתחות מוסרית – פיאז'ה

פיאז'ה בספח "השפוט המוסרי של הילד" (1932) קבע כי ההתפתחות המוסרית של ילדים מתקדמת בהתבססות על המנחים תהליכי התפתחות קוגניטיבית, שכן הסכמות המוסריות מתבססות על המבנה הקוגניטיבי של הילד המוסרית תלויה במיומנויות קוגניטיביות כגון תפיסת מציאות, ארגון והערכה של התנסויות היכולת להבחנה והכללה מופשטת – מה שמאפיין את גיל ההתבגרות. פיאז'ה הציג בפני ילדים זוגות של ספורים על התנהגות של ילדין כלשהן ושאל אותם מדוע המעשים היו רעים ואיזה משני המעשים היה ראוי לעונש גדול יותר.

פיאז'ה הניח את היסודות להתפתחות מוסרית בתיאוריה הקוגניטיבית התפתחותית שלו והבחין בין שני שלבים: ש (4-8 שנים) המאופיין בציות לסמכות ותלות בשכר ועונש, וללא אפשחות לשינוי החוקים בהתאם לסיטואציה – העדר ("מוסריות של כפייה" "משמעת עיוורת כלפי סמכות") שלב אוטונומי (מגיל 8 ואילך) בו הילד פועל על פי חוקי המוסר המבוססים על הדדיות ושתף פעולה. הוא תופס את החוקים כניתנים לשינוי בהתאם לסיטואציה.

התפתחות מוסרית – קולברג

קולברג (Kohlberg), שהיה תלמידו, הרחיב בסוף שנות ה-50 את חקר השפוט המוסרי. קוהלברג נולד ב-1927 עשירה בניו יורק, אך למחת זאת בחר להיות תקופה מסוימת יורד ים. בסוף מלחמת העולם השנייה עזר להבריח לפלשתינה בתקופת השלטון הבריטי. הוא נפטר ב-1987 כתוצאה ממחלה טרופית בה לקה מספר שנים קודם לשהתאבד. קוהלברג היה פסיכולוג בהחוד, והיה תלמידו של פיאז'ה.

קוהלברג בסס את התיאוריה שלו באמצעות סדרה של דילמות מוסריות באמצעות סיפורים, שעל הנבדק היה לענות לעשות במצב הקיים, ומה הנימוקים לכך". בדומה לפיאז'ה גם קוהלברג בסס את התיאוריה שלו על התפתחות ב

לאחר קריאת הטקסט הבא, לחצו מימין בהתאם למינכם על תשובות הבנים \ הבנות
וענו על הדילמה:

הדילמה של היינץ (Kohlberg, 1976)

באירופה אשה אחת היתה חולה אנושה בגלל סוג נדיר של סרטן. לדברי הרופאים, רק תרופה אחת יכולה היתה להציל את חייה, והיא המצאה של רוקח באותה עיר. הרוקח דרש סכום של \$2,000 עבור התרופה, סכום שהיה גדול פי עשרה מההוצאות שהיו לו. בעלה של האשה החולה, היינץ שמו, פנה לכל מי שהכיר בבקשה להלוות לו כסף כדי לקנות את התרופה, אך לבסוף הצליח להשיג רק את מחצית הסכום שהיה דרוש לו. הוא אמר לרוקח, שאשתו עלולה למות אם לא תקבל מיד את התרופה, ובקש ממנו לקבל את התרופה במחיר נמוך יותר, או לשלם לו אחר כך, אך הרוקח סרב לתת לו את התרופה. היינץ התייאש ופרץ לבית המרקחת, כדי לגנוב את התרופה עבור אשתו.

שיקול דעת מוסרי -
מטלה

רקע תיאוריטי

מטלה מס' 1

תשובות הבנות

תשובות הבנים

מטלה מס' 2

מטלה מספר 3

מאמר

שיקול דעת מוסרי (סרט)

מבדק

התפתחות והתבגרות, דר' נורית קפלן תורן, אוניברסיטת חיפה

מלאו כאן את תשובתכם למטלה הראשונה (בנות בלבד) !

לחצו על "הוסף הודעה" ולסיום לחצו על "שלח" בתחתית העמוד.

הוסף הודעה

🗑️	מאת נרימאן	הדיילמה של היינץ חדש
	15:36 15/07/2008	<p>לפי דעתי הרוקח היה צריך להבין את היינץ ולעזור לו כי הוא הבי אותו לעשות דבר לא מקובל מבחינה מוסרית אבל הוא נאלץ לעשות כזה דבר</p> <p>לו הייתי במקומו הייתי מתנהגת אחרת: הייתי מבקשת עזרה ממוסדות שמטפלות במקרים כאלה ואני חושבת בימינו אין דבר כזה שלא מתחשבים ולא עוזרים(זה נכון שאני אופטימית)</p> <p>דיילמה אחת בימי הלימודים נתקלתי בה:</p> <p>בכתה ט-היה לנו מבחן במטמטיקה וחברתי מאחורה היא גם קרובת משפחה רצתה שאעזור לה אבל אני לא יכולתי מה עשתה? היא דקרה אותי בעפרון שלה קשה מאד ואז אני הסתובבתי אליה מהכאב שהיא גרמה לי</p> <p>בזמן זה ראה אותי המורה והוא צעק בי זה כאב לי יותר אך הייתי בדיילמה האם לשתוק ולא לברר לו למה הסתובבתי או לברר ואז חברתי תכעס עלי והקשרים בינו לא יהיו טובים!</p>
🗑️	מאת נהונד	נהונד חדש
		<p>לפי דעתי הינץ צריך "לגנוב" את התרופה ולהציל את אשתו וזאת משתי סיבות: קודם כל, יש לאדם מחוייבות מוסרית לבן או בת הזוג שלו ומחוייבות זו דורשת ממנו לעמוד לצידם בטוב וברע ולעזור להם בכל דרך אפשרית. שנית, נכון הוא שגניבה היא אקט לא מוסרי ונגד את הערכים של החברה והדת אך ערך החיים הוא ערך עליון והוא קודם לכם דבר אחר.</p>

התפתחות והתבגרות, דר' נורית קפלן תורן, אוניברסיטת חיפה

תשובות הבנות

	מאת <u>אפרת</u>	תשובות
14.06/2008 22:53	<p>1. לדעתי היינץ לא היה צריך לפרוץ אל הרוקח מכיוון שזה לא מוסרי, אין אפשרות לדעת את הסיבה שבגללה הרוקח לא היה מוכן להתפשר, אומנם חייה של אישתו היו תלויים על הפרק, אבל אי אפשר לתת לגיטימציה לפשע מסוג כזה בחברה ערכית, ומה היה מועיל אם הוא היה גונב ונענש על כך, שניהם בסופו של דבר לא היו במיטבם (הוא בכלל, ואישתו עד שהייתה מחלימה). ואם כבר לפרוץ ולקחת אני חושבת שהיינץ היה צריך להשאיר את הכסף שהוא אסף למען אישתו לרוקח רק בשביל המוסריות.</p>	

	מאת <u>דניאלה</u>	תגובתי למעשה של היינץ. חדש.
16.06/2008 17:19	<p>המקרה של היינץ הוא מקרה <u>מאוד רגיש</u> והדילמה בו היא מאוד גדולה: האם לפרוץ לחנות כדי להשיג את התרופה מפני שלא הצלחתי להשיג את סכום הכסף עבור התרופה או שהאישה תגסוס למוות. לדעתי במקרים כאלה אין נכון לא נכון מכיוון שזהו מצב שהאדם היקר לך עומד למות ויש סיכוי שהוא יחיה במצב שתינתן לו תרופה מסוימת, ברמה האישית הנטייה היא לסלוח במצב כזה, ואולי אפילו הייתי מהגת כמוהו אף פעם לא ניתן לדעת ולכן לא ניתן לשפוט אדם מוסרית במצב כזה כי מטרתו בסופו של דבר היא טובה: ערך הצלת חיים.</p>	

התפתחות והתבגרות, דר' נורית קפלן תורן, אוניברסיטת חיפה

תשובות הבנים

	מאת <u>אריה</u>	תשובה לדילמה
05/01/2007 13:30	הבעל נהג כראוי כיוון שהצלת חיים קודמת לכסף כלומר זכות הקניין של הרוקח היא פחותה מערך החיים. וחברה בה הכסף הוא מעל לחיים היא חברה חולה (סדום התנכית הייתה כזו).	

	מאת <u>שי</u>	הדילמה של היינץ
24/12/2006 8:39	אני תומך בהחלטה של היינץ. קודם היה עליו להציל את חיי אשתו ורק אחר כך לשאת בתוצאות. כל עוד אין בתוצאות החלטתו פגיעה פיזית בזולת, אלא רק הפסד של כסף, מעשהו מוצדק. ערך החיים גדול לאין ערוך מערך הכסף, מה גם שהפגיעה הכספית אין בה כדי להרוס את בעליו (שהרי עלות פיתוח התרופה הייתה 200 דולר, והיינץ הציע 1000).	

שלבי שיקול הדעת המוסרי (קוהלברג 1969)

רמות ושלבים	שם	התנהגויות ממחישות
רמה א	מוסריות קדם קונבנציונלית	- -
שלב 1	התייחסות לענישה	מציית לכללים כדי להמנע מענישה
שלב 2	התייחסות לגמול	מציית כדי לזכות בפרס, כדי ששיבו לו גמול
רמה ב	מוסריות קונבנציונלית	
שלב 3	התייחסות של ילד טוב	מציית כדי למנוע מורת רוח מצד אחרים
שלב 4	התייחסות לסמכות	שומר על חוקים ותקנות חברתיות, כדי למנוע בקורת מצד סמכויות, ורגשות אשם בגלל "אי מילוי חובותיך"
רמה ג	מוסריות בתר קונבנציונלית	- -
שלב 5	התייחסות לחוזה	פעולות מונחות ע"י עקרונות מוסכמים

שיקול דעת מוסרי - מטלה

רקע תיאוריטי

מטלה מס' 1

תשובות הבנות

תשובות הבנים

מטלה מס' 2

מטלה מספר 3

מאמר

שיקול דעת מוסרי (סרט)

מבדק

סטודנטים חוקרים פעילים

- במישור האישי- חקר העצמי (אינטרוספקציה) יחידת הלימוד מאפשרת לסטודנט לזהות את השלב ההתפתחותי האישי בהקשר של פתרון דילמות מוסריות

- במישור הקבוצתי – יחידת הלימוד מאפשרת לסטודנט להשוות את תשובותיו לתשובותיהם של שאר הסטודנטים ולחקור את אחת השאלות המרכזיות בפסיכולוגיה התפתחותית, שאלת ההבדלים בין המינים. האם נשים מנמקות באופן שונה את הבחירות המוסריות שלהן בהשוואה לגברים?

ומה באשר למישור הזמן?

 Moral Victor

סטודנטים לומדים פעילים באמצעות למידה מתוקשבת: יחידת לימוד העוסקת בהתפתחות שיקול דעת מוסרי

- בסיכום, המטרות ביחידה הוראה זו –

- לעורר מוטיבציה ללמידה בקרב הסטודנטים.

- לאפשר לסטודנטים להתבונן/לחקור את עצמם
(introspect) ולבחון את עצמם בהשוואה לחבריהם
ללימודים.

- לעודד את הסטודנטים לשאול שאלות הקשורות במושגים
בפסיכולוגיה התפתחותית ובתהליכי מחקר.

פיתוח תוכניות למידה מתוקשבות

דר' נורית קפלן תורן,

אוניברסיטת חיפה

ntoren@construct.haifa.ac.il
